

ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΖΗΤΗΜΑΤΩΝ & ΠΡΟΚΛΗΣΕΩΝ ΤΗΣ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ

ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ, ΕΥΑΛΩΤΟΤΗΤΑ & ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ

Συντονιστής του Ευρωπαϊκού
Συμφώνου για το Κλίμα στην Ελλάδα

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2026

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Η παρούσα έκθεση - χαρτογράφηση αποτελεί αποτέλεσμα διαλόγου που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του **European Climate Pact Policy Breakfast** με θέμα **«Κλιματική Αλλαγή, Ευαλωτότητα και Κοινωνική Συνοχή»**, με τη συμμετοχή Πρεσβευτών, Πρεσβειρών και εκπροσώπων Οργανισμών Εταίρων του Ευρωπαϊκού Συμφώνου για το Κλίμα από την Ελλάδα, καθώς και εκπροσώπων θεσμικών, επιστημονικών και κοινωνικών φορέων.

Η έκθεση αποτυπώνει βασικές θεματικές, επαναλαμβανόμενα μοτίβα και ζητήματα εφαρμογής που αναδείχθηκαν κατά τη διάρκεια της συζήτησης και δεν συνιστά αξιολόγηση πολιτικών ούτε διατύπωση συστάσεων.

Η συζήτηση πραγματοποιήθηκε σύμφωνα με το Chatham House Rule, επιτρέποντας την ελεύθερη ανταλλαγή απόψεων και προβληματισμών χωρίς αναφορά στην ταυτότητα ή τη θεσμική ιδιότητα των συμμετεχόντων.

Οι απόψεις και οι προβληματισμοί που αποτυπώνονται στην παρούσα έκθεση αντανακλούν το περιεχόμενο της συζήτησης και δεν εκφράζουν κατ' ανάγκη τις θέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ή του Ευρωπαϊκού Συμφώνου για το Κλίμα.

Η εκδήλωση «Κλιματική Αλλαγή, Ευαλωτότητα και Κοινωνική Συνοχή» πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα, την Τρίτη 17 Φεβρουαρίου 2026.

Οι φωτογραφίες και τα οπτικά στοιχεία που περιλαμβάνονται στην έκδοση χρησιμοποιούνται νόμιμα μέσω αδειοδότησης από την πλατφόρμα iStock Images βάσει Standard License. Δεν επιτρέπεται η μεμονωμένη αναπαραγωγή, αποθήκευση ή επαναχρησιμοποίησή τους εκτός του πλαισίου της παρούσας έκδοσης χωρίς σχετική αδειοδότηση.

Επιτρέπεται η αναπαραγωγή ή χρήση της παρούσας έκδοσης για μη εμπορικούς και ενημερωτικούς σκοπούς, υπό την προϋπόθεση πλήρους και σαφούς αναφοράς στην πηγή, στον φορέα έκδοσης και στον τίτλο της έκδοσης.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΑΝΑΦΟΡΑ

INZEB (2026), Χαρτογράφηση Ζητημάτων και Προκλήσεων της Κλιματικής Μετάβασης: Κλιματική Αλλαγή, Ευαλωτότητα και Κοινωνική Συνοχή.

ΣΥΝΘΕΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Alice Κοροβέση, MBA

Διευθύνουσα Σύμβουλος του Οργανισμού INZEB AMKE

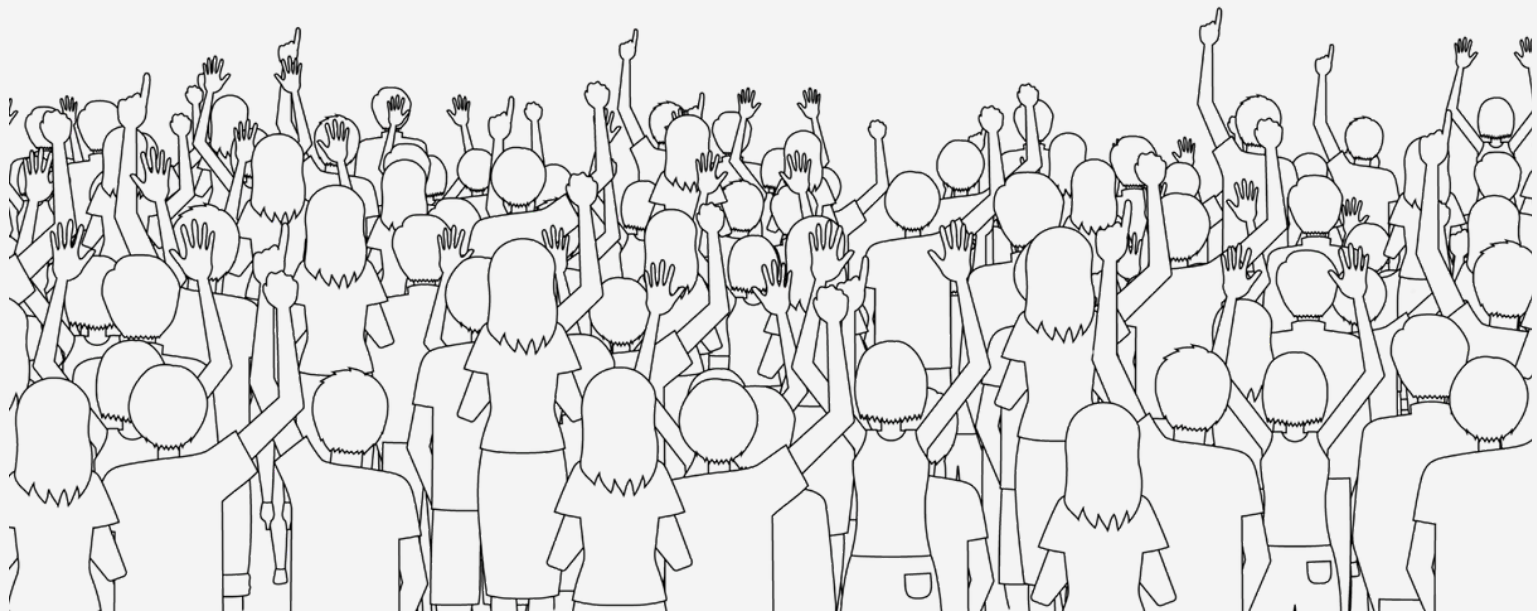
Επικεφαλής Ομάδας Συντονισμού Ευρωπαϊκού Συμφώνου για το Κλίμα στην Ελλάδα

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2026

Για περισσότερες πληροφορίες, μπορείτε να επισκεφθείτε τον ιστότοπο του οργανισμού INZEB (www.inzeb.org) ή να επικοινωνήσετε μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου στη διεύθυνση hello@inzeb.org.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	01
2. ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ	02
2.1 ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΓΝΩΣΗ ΣΤΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	02
2.2 ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗ	05
2.3 ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ, ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑ ΥΓΕΙΑ	07
2.4 ΤΟΠΙΚΕΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΥΕΠΙΠΕΔΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ	09
2.5 ΠΑΡΑΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ, ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ	10
3. ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΣΥΝΘΕΣΗ ΖΗΤΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΩΝ	11

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η κλιματική μετάβαση εξελίσσεται σε ένα περιβάλλον αυξημένης κοινωνικής, οικονομικής και θεσμικής πολυπλοκότητας¹. Οι πολιτικές για το κλίμα δεν αποτελούν πλέον αποκλειστικά περιβαλλοντικό ζήτημα, αλλά διασταυρώνονται με ζητήματα κοινωνικής συνοχής, δημόσιας υγείας και διοικητικής ικανότητας. Η εφαρμογή τους επηρεάζεται από τη λειτουργία των θεσμών, την εμπιστοσύνη της κοινωνίας, και από το ευρύτερο πλαίσιο, στο οποίο η κλιματική μετάβαση συνυπάρχει με κρίσιμα ζητήματα όπως είναι η ενεργειακή ασφάλεια, το αυξανόμενο κόστος ζωής, η οικονομική επισφάλεια και οι κοινωνικές ανισότητες. Οι παράμετροι αυτοί δημιουργούν πρόσθετες πιέσεις ως προς τον χρόνο υιοθέτησης και εφαρμογής κλιματικών μέτρων και πολιτικών, τη χρηματοδότησή τους και την κοινωνική τους αποδοχή².

Στο πλαίσιο αυτό διοργανώθηκε την **Τρίτη 17 Φεβρουαρίου 2026, στην Αθήνα, το European Climate Pact Policy Breakfast** με θέμα «**Κλιματική Αλλαγή, Ευαλωτότητα και Κοινωνική Συνοχή**», με τη συμμετοχή μελών της ελληνικής κοινότητας του Ευρωπαϊκού Συμφώνου για το Κλίμα και άλλων ενδιαφερομένων μερών. Η συνάντηση σχεδιάστηκε ως δομημένος διάλογος πολιτικής, με στόχο την **ανάδειξη προβληματισμών** που αφορούν τη σχέση μεταξύ των πολιτικών για το κλίμα και της κοινωνικής πραγματικότητ

ας στην οποία εφαρμόζονται, καθώς και τις προκλήσεις εφαρμογής σε ένα πολυεπίπεδο σύστημα διακυβέρνησης.

Σκοπός της συζήτησης ήταν η διερεύνηση των εντάσεων, των προκλήσεων εφαρμογής και των περιοχών θεσμικής αβεβαιότητας, που αναδύονται κατά την υλοποίηση της κλιματικής μετάβασης, όπως και η ανάδειξη ερωτημάτων που εξακολουθούν να διαμορφώνονται στο πλαίσιο της εφαρμογής, και όχι η αξιολόγηση των υφιστάμενων πολιτικών ούτε ή η διατύπωση συστάσεων.

Η συζήτηση οργανώθηκε γύρω από πέντε θεματικές ενότητες: «*Από την επιστημονική γνώση στη δημόσια πολιτική*», «*Κλιματική πολιτική και κοινωνική νομιμοποίηση*», «*Κλιματική κρίση, ανισότητες και δημόσια υγεία*», «*Τοπικές κοινότητες και πολυεπίπεδη διακυβέρνηση*» και «*Παραπληροφόρηση, εμπιστοσύνη και δημόσιος διάλογος*». Οι τρεις πρώτες θεματικές αναπτύχθηκαν συστηματικά, ενώ οι δύο τελευταίες δεν αποτέλεσαν αυτοτελείς κύκλους παρέμβασης αλλά αναδύθηκαν διαθεματικά μέσα από τις προηγούμενες συζητήσεις.

¹ IPCC, 2023: Sections. In: Climate Change 2023: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Sixth

Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Core Writing Team, H. Lee and J. Romero (eds.)]. IPCC, Geneva, Switzerland, pp. 35-115, doi: 10.59327/IPCC/AR6-9789291691647

² IPCC, 2022: Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability. Contribution of Working Group II to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [H.-O. Pörtner, D.C. Roberts, M. Tignor, E.S. Poloczanska, K. Mintenbeck, A. Alegría, M. Craig, S. Langsdorf, S. Löschke, V. Möller, A. Okem, B. Rama (eds.)]. Cambridge University Press. Cambridge University Press, Cambridge, UK and New York, NY, USA, 3056 pp., doi:10.1017/9781009325844.

2. ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

2.1 ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΓΝΩΣΗ ΣΤΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Η κλιματική κρίση αποτελεί επιστημονικά τεκμηριωμένο φαινόμενο με σαφείς περιβαλλοντικές, κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις³. Ωστόσο, η μετάβαση από την επιστημονική γνώση και τεκμηρίωση στη συνεκτική δημόσια πολιτική παραμένει σύνθετη διαδικασία⁴, ιδίως στο πλαίσιο της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης και της διαφοροποιημένης διοικητικής ικανότητας μεταξύ επιπέδων και φορέων.

Η συζήτηση επικεντρώθηκε στο κατά πόσο το υφιστάμενο θεσμικό και διοικητικό πλαίσιο διασφαλίζει και διευκολύνει την ουσιαστική ενσωμάτωση και αξιοποίηση της επιστημονικής γνώσης στον σχεδιασμό πολιτικών και, κυρίως, στην εφαρμογή τους βάσει επικαιροποιημένων επιστημονικών δεδομένων.

Το ερώτημα που αναδείχθηκε ως κεντρικός προβληματισμός αφορούσε το πού εντοπίζονται τα βασικότερα εμπόδια στη διακυβέρνηση της κλιματικής μετάβασης και σε ποιο βαθμό το θεσμικό και διοικητικό πλαίσιο διασφαλίζει την ουσιαστική αξιοποίηση της επιστημονικής τεκμηρίωσης στον πολιτικό σχεδιασμό και την εφαρμογή στην πράξη.

³ IPCC, 2023: Sections. In: Climate Change 2023: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Core Writing Team, H. Lee and J. Romero (eds.)]. IPCC, Geneva, Switzerland, pp. 35-115, doi: 10.59327/IPCC/AR6-9789291691647

⁴ European Commission (2026), *Better Regulation*, available at: https://commission.europa.eu/law/law-making-process/better-regulation_en

2.1.1 ΕΠΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΑ ΜΟΤΙΒΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΥ

Κατά τη διάρκεια της συζήτησης διατυπώθηκαν επανειλημμένα οι ακόλουθοι προβληματισμοί, οι οποίοι ανέδειξαν κοινές αναφορές ως προς τη σχέση επιστημονικής τεκμηρίωσης και εφαρμογής πολιτικής:

- Διαπιστώθηκε σταθερή έλλειψη συνεκτικής ενσωμάτωσης της διαθέσιμης επιστημονικής τεκμηρίωσης και της συνεκτικής ενσωμάτωσής της στην εφαρμογή πολιτικών εργαλείων.
- Επισημάνθηκε καθυστέρηση ή αποσπασματικότητα στην αξιοποίηση επικαιροποιημένων επιστημονικών δεδομένων κατά την αναθεώρηση κανονιστικών και διοικητικών πλαισίων.
- Αναδείχθηκε η δυσκολία πολιτικής μετάφρασης σύνθετης επιστημονικής τεκμηρίωσης χωρίς απώλεια ουσίας.
- Υπογραμμίστηκε η περιορισμένη θεσμοθετημένη ανατροφοδότηση από το επίπεδο εφαρμογής προς τον σχεδιασμό πολιτικής.

2.1.2 ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

Από τις τοποθετήσεις αναδείχθηκαν επίσης θεσμικές και διοικητικές προκλήσεις που επηρεάζουν τη συνεκτική ενσωμάτωση της επιστημονικής τεκμηρίωσης στη διαδικασία σχεδιασμού και εφαρμογής:

- Αναφέρθηκαν διαφοροποιήσεις ως προς τη διοικητική επάρκεια και τη διαθεσιμότητα πόρων μεταξύ κεντρικού και τοπικού επιπέδου.
- Εκφράστηκε προβληματισμός σχετικά με τον κατακερματισμό αρμοδιοτήτων και τις επιπτώσεις του στον συντονισμό.
- Επισημάνθηκαν δυσκολίες ως προς τη διαλειτουργικότητα μεταξύ φορέων και τομέων πολιτικής.
- Διατυπώθηκε προβληματισμός σχετικά με τη σταθερότητα και θεσμική κατοχύρωση διαύλων συνεργασίας μεταξύ επιστημονικής κοινότητας και διοίκησης.

2.1.3 ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

Από τη συζήτηση αναδείχθηκαν παράγοντες που επηρεάζουν τη συνοχή και τη σταθερότητα μεταξύ στρατηγικού σχεδιασμού και πρακτικής υλοποίησης:

- Οι μακροπρόθεσμοι κλιματικοί στόχοι καλούνται να υλοποιηθούν σε περιβάλλον βραχυπρόθεσμων εκλογικών και δημοσιονομικών κύκλων, γεγονός που επηρεάζει τη χρονική συνέπεια των παρεμβάσεων.
- Η υψηλή φιλοδοξία στρατηγικών στόχων δεν συνοδεύεται πάντοτε από αντίστοιχη ενίσχυση διοικητικών πόρων και χρηματοδοτικών εργαλείων κατά τη φάση της εφαρμογής.

2.1.4 ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΕΣ

Από τη συζήτηση αναδείχθηκαν παράμετροι που σχετίζονται με την ανάγκη ισορροπίας μεταξύ διαφορετικών επιπέδων σχεδιασμού και εφαρμογής:

- Η ανάγκη διατήρησης επιστημονικής ακρίβειας και πολυπλοκότητας συνυπάρχει με την ανάγκη διαμόρφωσης σαφών, εφαρμόσιμων και διοικητικά διαχειρίσιμων πολιτικών εργαλείων.

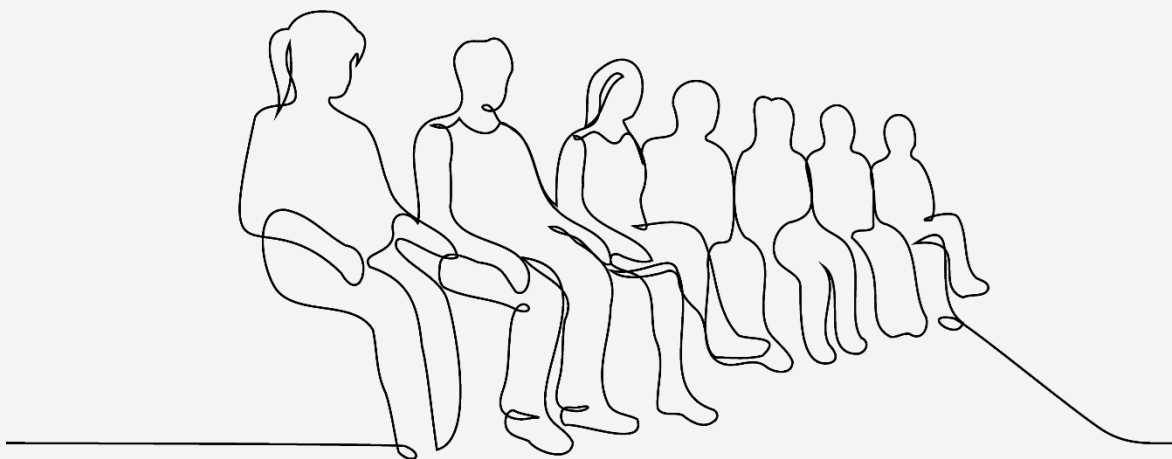

- Ο κεντρικός στρατηγικός σχεδιασμός καλείται να εφαρμοστεί σε τοπικά περιβάλλοντα με διαφορετικά κοινωνικά, οικονομικά και διοικητικά χαρακτηριστικά, γεγονός που επηρεάζει την ομοιόμορφη υλοποίηση των πολιτικών μέτρων.

2.1.5 ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΡΟΣ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ

Η συζήτηση ανέδειξε επίσης ζητήματα που απαιτούν περαιτέρω θεσμική και πολιτική επεξεργασία στο πλαίσιο της εφαρμογής της κλιματικής μετάβασης:

- Σε ποιο βαθμό οι δυσκολίες εφαρμογής συνδέονται με τη θεσμική αρχιτεκτονική και σε ποιο βαθμό με την πολιτική προτεραιοποίηση;
- Διαθέτει το υφιστάμενο πλαίσιο επαρκείς μηχανισμούς προσαρμοστικής διακυβέρνησης, ώστε να ανταποκρίνεται σε νέα δεδομένα και μεταβαλλόμενες συνθήκες;

2.2 ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗ

Η αποτελεσματικότητα της κλιματικής πολιτικής δεν εξαρτάται αποκλειστικά από την τεχνική και επιστημονική της επάρκεια, αλλά και από τον βαθμό κοινωνικής αποδοχής (social acceptance) και εμπιστοσύνης που τη συνοδεύει. Σε περιβάλλον πολλαπλών και ταυτόχρονων μεταβάσεων, αυξημένης οικονομικής πίεσης και διοικητικής πολυπλοκότητας, η κοινωνική διάσταση της μετάβασης αναδεικνύεται σε κρίσιμο παράγοντα βιωσιμότητας των πολιτικών επιλογών.

Ως κοινωνική αποδοχή νοείται ο βαθμός στον οποίο οι πολιτικές επιλογές γίνονται αντιληπτές ως δίκαιες, αναλογικές ως προς την κατανομή βαρών και ωφελειών, και θεσμικά νομιμοποιημένες από τις ομάδες που επηρεάζονται, ενισχύοντας την εμπιστοσύνη στη διαδικασία μετάβασης⁵.

Η συζήτηση επικεντρώθηκε στη σχέση μεταξύ σχεδιασμού μέτρων και κοινωνικής νομιμοποίησης, δηλαδή στον βαθμό κατά τον οποίο οι πολιτικές επιλογές γίνονται αντιληπτές ως δίκαιες, αναλογικές ως προς την κατανομή βαρών και ωφελειών, και κοινωνικά αποδεκτές από τις ομάδες που επηρεάζονται. Το ερώτημα που αναδείχθηκε ως κεντρικός προβληματισμός ήταν σε ποιο βαθμό η κλιματική πολιτική σχεδιάζεται και εφαρμόζεται με τρόπο που διασφαλίζει ενεργό συμμετοχή των πολιτών, ενισχύει την εμπιστοσύνη στη μετάβαση και διατηρεί συνθήκες κοινωνικής συνοχής.

Η σύνδεση κοινωνικής αποδοχής και επιτυχίας των πολιτικών έχει επισημανθεί και στην Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία⁶, όπου τονίζεται ότι η ενεργός συμμετοχή και η εμπιστοσύνη του κοινού αποτελούν προϋπόθεση ώστε οι πολιτικές να λειτουργήσουν και να γίνουν αποδεκτές.

2.2.1 ΕΠΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΑ ΜΟΤΙΒΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΥ

Κατά τη διάρκεια της συζήτησης αναδείχθηκαν επαναλαμβανόμενοι προβληματισμοί που αφορούν τη σχέση μεταξύ κοινωνικής αποδοχής, κατανομής επιπτώσεων και βιωσιμότητας εφαρμογής των μέτρων.

- Η κοινωνική αποδοχή των μέτρων δεν θεωρείται δεδομένη από τους πολίτες και τις κοινωνικές ομάδες που επηρεάζονται άμεσα, ακόμη και όταν αναγνωρίζεται η αναγκαιότητα της κλιματικής μετάβασης.
- Καταγράφηκε αντίληψη άνισης κατανομής οικονομικών και κανονιστικών βαρών, ιδίως ως προς το κόστος προσαρμογής, τις επενδυτικές υποχρεώσεις και τις μεταβολές στο κόστος διαβίωσης, μεταξύ διαφορετικών κοινωνικών ομάδων και γεωγραφικών περιοχών.
- Εκφράστηκε ανησυχία για φαινόμενα κοινωνικής και διοικητικής κόπωσης, ιδίως σε σχέση με διαδοχικές μεταρρυθμίσεις και ταυτόχρονες απαιτήσεις συμμόρφωσης, οι οποίες δημιουργούν αίσθηση συσσώρευσης υποχρεώσεων χωρίς αντίστοιχη χρονική ή οικονομική προσαρμογή.

⁵ IPCC (2022), *Climate Change 2022: Mitigation of Climate Change. Contribution of Working Group III to the Sixth Assessment Report*, Cambridge University Press.

⁶ European Commission (2019), *Communication from the Commission: The European Green Deal*, COM(2019) 640 final, Brussels, 11 December 2019

- Η έννοια της «δίκαιης μετάβασης» αναγνωρίστηκε ως κρίσιμη, ωστόσο επισημάνθηκε ότι συχνά παραμένει σε επίπεδο κανονιστικής αρχής, χωρίς επαρκή επιχειρησιακή εξειδίκευση ως προς τα κριτήρια κατανομής πόρων, τα μέτρα στήριξης και τους μηχανισμούς παρακολούθησης κοινωνικών επιπτώσεων.

2.2.2 ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

Κατά τη συζήτηση αναδείχθηκαν προβληματισμοί που αφορούν θεσμικές και διοικητικές πτυχές της κοινωνικής διάστασης της μετάβασης.

- Εκφράστηκε η άποψη ότι πριν από την υιοθέτηση μέτρων δεν προηγείται πάντοτε επαρκώς συστηματική κοινωνική ανάλυση επιπτώσεων, ιδίως ως προς τις διαφοροποιημένες συνέπειες σε ευάλωτες ομάδες και περιοχές.
- Επισημάνθηκε ότι δεν είναι πάντοτε σαφώς διαμορφωμένοι και κοινά αποδεκτοί δείκτες για την αποτίμηση της κοινωνικής νομιμοποίησης και της κοινωνικής αποδοχής των μέτρων, γεγονός που δυσχεραίνει τη συστηματική παρακολούθηση της κοινωνικής διάστασης της εφαρμογής.
- Υπογραμμίστηκε ότι ο κοινωνικός διάλογος δεν εμφανίζεται πάντοτε θεσμοθετημένος και συνεχής σε όλα τα στάδια της πολιτικής διαδικασίας, από τον σχεδιασμό έως την εφαρμογή και την αναθεώρηση των μέτρων.

2.2.3 ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

Στη συζήτηση αναδείχθηκαν προβληματισμοί που αφορούν τις συνθήκες υπό τις οποίες τα μέτρα εφαρμόζονται και τις διαφοροποιημένες επιπτώσεις τους.

- Διατυπώθηκε η άποψη ότι καθολικά μέτρα, σχεδιασμένα με οριζόντια λογική, ενδέχεται να παράγουν διαφοροποιημένες και σε ορισμένες περιπτώσεις άνισες επιπτώσεις όταν εφαρμόζονται σε κοινωνίες και περιοχές με διαφορετικές αφετηρίες ως προς το εισόδημα, την πρόσβαση σε πόρους και τη διοικητική ικανότητα.
- Εκφράστηκε προβληματισμός ότι οι διακηρύξεις συμμετοχικότητας δεν μεταφράζονται πάντοτε σε ουσιαστική επιρροή των συμμετεχόντων στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, ιδίως όταν οι μηχανισμοί διαβούλευσης λειτουργούν χωρίς σαφή σύνδεση με τα τελικά στάδια διαμόρφωσης πολιτικής.

2.2.4 ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΕΣ

Στη συζήτηση αναδείχθηκαν προβληματισμοί που αφορούν την ισορροπία μεταξύ ταχύτητας μετάβασης, κοινωνικής προσαρμοστικότητας και κατανομής επιπτώσεων.

- Διατυπώθηκε η άποψη ότι η ανάγκη επιτάχυνσης της κλιματικής μετάβασης ενδέχεται να μην συμβαδίζει πάντοτε με τους ρυθμούς κοινωνικής και οικονομικής προσαρμογής⁷, ιδίως σε ομάδες ή περιοχές με περιορισμένους οικονομικούς πόρους, χαμηλή διοικητική υποστήριξη ή αυξημένη έκθεση σε κόστος μετάβασης.

⁷ **Ικανότητα προσαρμογής (Adaptive Capacity):** Η ικανότητα συστημάτων, θεσμών, ανθρώπων και άλλων οργανισμών να προσαρμόζονται σε δυνητικές ζημιές, να αξιοποιούν ευκαιρίες ή να ανταποκρίνονται στις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής. European Environment Agency (EEA), *Adaptive capacity – definition*, διαθέσιμο στο: eea.europa.eu

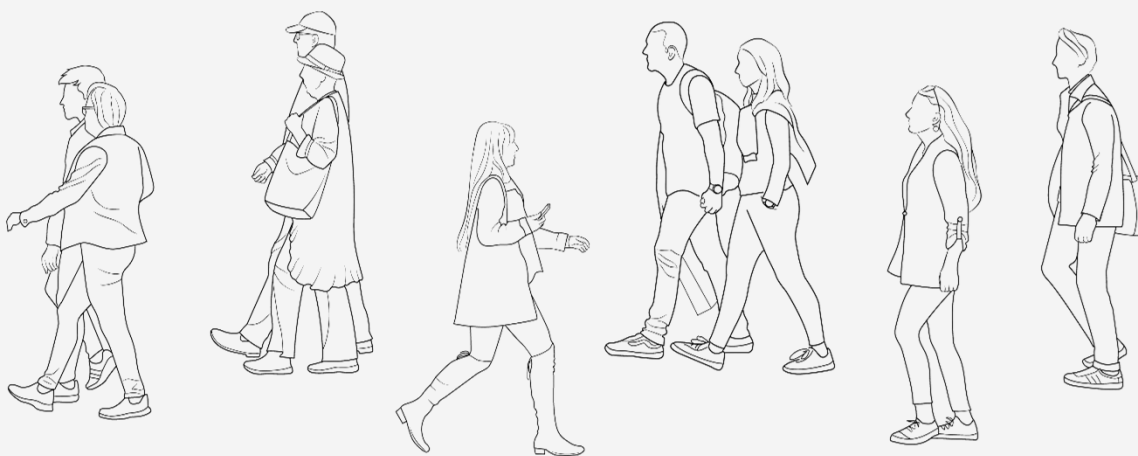

- Επισημάνθηκε ότι τα μακροπρόθεσμα συλλογικά οφέλη της μετάβασης, όπως η περιβαλλοντική προστασία, η δημόσια υγεία και η ενεργειακή ασφάλεια, μπορεί να συνοδεύονται από βραχυπρόθεσμες επιβαρύνσεις σε επίπεδο νοικοκυριών ή επιχειρήσεων, όπως αυξημένο κόστος επενδύσεων, προσαρμογών ή μεταβολών στην κατανάλωση.

2.2.5 ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΡΟΣ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ

Η συζήτηση δεν εξαντλήθηκε στην καταγραφή προβληματισμών, αλλά ανέδειξε και ανοιχτά ερωτήματα που χρήζουν περαιτέρω θεσμικής και επιστημονικής διερεύνησης, ιδίως ως προς τη μέτρηση, τα όρια και τη χρονικότητα της κοινωνικής διάστασης της μετάβασης.

- Πώς μπορεί να οριστεί λειτουργικά και να αποτιμηθεί με μετρήσιμα κριτήρια η κοινωνική νομιμοποίηση μιας πολιτικής, πέραν της τυπικής θεσμικής έγκρισής της;
- Ποιο επίπεδο κοινωνικής και οικονομικής επιβάρυνσης θεωρείται διαχειρίσιμο σε μεταβατικές φάσεις και με ποια κριτήρια προσδιορίζεται;
- Σε ποιο βαθμό η κοινωνική αποδοχή αποτελεί προϋπόθεση για την επιτυχή εφαρμογή πολιτικών και σε ποιο βαθμό διαμορφώνεται σταδιακά κατά τη διάρκεια της εφαρμογής τους;

2.3 ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ, ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑ ΥΓΕΙΑ

Η κλιματική κρίση επηρεάζει με διαφοροποιημένο τρόπο κοινωνικές ομάδες και γεωγραφικές περιοχές. Η άνιση έκθεση σε κλιματικούς κινδύνους, η διαφοροποιημένη ικανότητα προσαρμογής και οι υφιστάμενες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες διαμορφώνουν διακριτά επίπεδα ευαλωτότητας⁸. Σύμφωνα με τη διεθνή επιστημονική βιβλιογραφία, έχει διαπιστωθεί, ότι οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής αλληλεπιδρούν με προϋπάρχουσες κοινωνικές

⁸ IPCC (2022), *Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability*, Working Group II Contribution to the Sixth Assessment Report, Cambridge University Press.

ανισότητες και με παράγοντες δημόσιας υγείας, εντείνοντας δυσανάλογα τις πιέσεις σε ορισμένες ομάδες πληθυσμού⁹.

Στο πλαίσιο αυτό, η συζήτηση ανέδειξε τη διασύνδεση μεταξύ κλιματικής πολιτικής, κοινωνικών ανισοτήτων και δημόσιας υγείας, επισημαίνοντας ότι η μετάβαση οφείλει να λαμβάνει υπόψη τις διαφοροποιημένες αφετηρίες και τα επίπεδα έκθεσης των πληθυσμών.

2.3.1 ΕΠΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΑ ΜΟΤΙΒΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΥ

Κατά τη διάρκεια της συζήτησης επανήλθαν με συνέπεια τα ακόλουθα ζητήματα:

- Καταγράφηκε η αντίληψη ότι η έκθεση σε κλιματικούς κινδύνους διαφοροποιείται τόσο γεωγραφικά όσο και κοινωνικά, με ορισμένες περιοχές και πληθυσμιακές ομάδες να εμφανίζουν αυξημένη συχνότητα ή ένταση επιπτώσεων.
- Αναδείχθηκε η πολυδιάστατη φύση της ευαλωτότητας, η οποία δεν περιορίζεται σε οικονομικούς δείκτες, αλλά περιλαμβάνει παραμέτρους δημόσιας υγείας, χωρικά χαρακτηριστικά, θεσμικές δυνατότητες και επίπεδα κοινωνικής στήριξης.
- Επισημάνθηκε η ανάγκη για πιο συστηματική και επικαιροποιημένη χαρτογράφηση της ευαλωτότητας σε τοπικό επίπεδο, ώστε οι πολιτικές παρεμβάσεις να βασίζονται σε διαφοροποιημένα δεδομένα και όχι σε γενικευμένες παραδοχές.
- Υπογραμμίστηκε η διασύνδεση μεταξύ κλιματικής επιβάρυνσης και επιπτώσεων στη δημόσια υγεία, ιδίως σε πληθυσμούς με περιορισμένη ικανότητα προσαρμογής ή πρόσβαση σε υποστηρικτικούς μηχανισμούς.

2.3.2 ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

Στη συζήτηση αναδείχθηκαν προβληματισμοί σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο οι πολιτικές για το κλίμα συνδέονται (ή δεν συνδέονται επαρκώς) με την κοινωνική διάσταση και τις επιπτώσεις στη δημόσια υγεία.

- Εκφράστηκε προβληματισμός ότι η διατομεακή συνεργασία μεταξύ πολιτικών για το κλίμα, κοινωνικών πολιτικών και πολιτικών δημόσιας υγείας δεν είναι πάντοτε συστηματική, γεγονός που δυσχεραίνει τον ολοκληρωμένο σχεδιασμό παρεμβάσεων για ευάλωτες ομάδες.
- Επισημάνθηκε ότι η διαθεσιμότητα συστηματικών και επικαιροποιημένων τοπικών δεδομένων (σε επίπεδο δήμου ή περιοχής) δεν είναι πάντοτε επαρκής για να υποστηρίξει στοχευμένες παρεμβάσεις που λαμβάνουν υπόψη διαφοροποιημένη έκθεση και ευαλωτότητα.
- Υπογραμμίστηκε η ανάγκη για πιο συστηματική αποτίμηση κοινωνικών και υγειονομικών επιπτώσεων μετά την εφαρμογή μέτρων, ώστε να εντοπίζονται εγκαίρως ανεπιθύμητες συνέπειες και να ενισχύεται η ανατροφοδότηση προς τον σχεδιασμό.

2.3.3 ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

Στη συζήτηση διατυπώθηκαν προβληματισμοί σχετικά με τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες οι πολιτικές για το κλίμα εφαρμόζονται σε κοινωνικά και χωρικά άνισα περιβάλλοντα.

⁹ WHO, 2023: *Climate change and health*. World Health Organisation.

- Εκφράστηκε η άποψη ότι μέτρα οριζόντιου χαρακτήρα ενδέχεται, υπό ορισμένες συνθήκες, να παράγουν διαφοροποιημένες κοινωνικές επιπτώσεις όταν εφαρμόζονται σε πληθυσμούς με άνισες αφετηρίες έκθεσης και ευαλωτότητας.
- Επισημάνθηκε ότι η ταυτόχρονη εφαρμογή περιβαλλοντικών, ενεργειακών και κοινωνικών παρεμβάσεων μπορεί να δημιουργεί σωρευτικές πιέσεις σε ομάδες με περιορισμένη ικανότητα προσαρμογής.
- Υπογραμμίστηκε η σημασία έγκαιρης αξιολόγησης επιπτώσεων, ώστε να αποφεύγεται η ακούσια ενίσχυση υφιστάμενων κοινωνικών ή υγειονομικών ανισοτήτων.

2.3.4 ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΕΣ

Η συζήτηση ανέδειξε ζητήματα ισορροπίας μεταξύ γενικών στρατηγικών επιλογών και διαφοροποιημένων κοινωνικών και χωρικών συνθηκών εφαρμογής.

- Εκφράστηκε προβληματισμός ως προς το κατά πόσο ο καθολικός σχεδιασμός πολιτικών μπορεί να ανταποκριθεί επαρκώς σε κοινωνικές και χωρικές διαφοροποιήσεις, χωρίς να απαιτείται μεγαλύτερη προσαρμογή σε τοπικά χαρακτηριστικά ευαλωτότητας.
- Επισημάνθηκε η ανάγκη εξισορρόπησης μεταξύ επενδύσεων στην ανθεκτικότητα υποδομών (π.χ. φυσικών ή τεχνικών συστημάτων) και της ενίσχυσης της κοινωνικής ανθεκτικότητας, δηλαδή της ικανότητας κοινοτήτων και ευάλωτων ομάδων να προλαμβάνουν, να απορροφούν και να ανακάμπτουν από κλιματικές επιπτώσεις.

2.3.5 ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΡΟΣ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ

Η συζήτηση ανέδειξε ερωτήματα που υπερβαίνουν το επίπεδο της καταγραφής προβληματισμών και αφορούν τη μεθοδολογική και θεσμική αποσαφήνιση βασικών εννοιών και εργαλείων πολιτικής.

- Πώς μπορεί να οριστεί επιχειρησιακά η έννοια της ευαλωτότητας, με σαφή και συγκρίσιμα κριτήρια μεταξύ επιπέδων διακυβέρνησης και γεωγραφικών περιοχών;
- Με ποιους τρόπους μπορεί ο σχεδιασμός πολιτικών να λαμβάνει υπόψη τον κίνδυνο δημιουργίας ή αναπαραγωγής νέων μορφών κοινωνικής και χωρικής ανισότητας κατά τη διάρκεια της μετάβασης;
- Πώς μπορεί να ενσωματωθεί συστηματικά η διάσταση της δημόσιας υγείας στον σχεδιασμό, την εφαρμογή και την αξιολόγηση των πολιτικών για το κλίμα;

2.4 ΤΟΠΙΚΕΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΥΕΠΙΠΕΔΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

Η πολυεπίπεδη διακυβέρνηση¹⁰ δεν αποτέλεσε αυτοτελή κύκλο συζήτησης, ωστόσο αναδύθηκε επανειλημμένα μέσα από τις προηγούμενες θεματικές ενότητες. Οι παρεμβάσεις κατέδειξαν ότι η φάση εφαρμογής των πολιτικών αποτελεί το σημείο όπου οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ ευρωπαϊκού, εθνικού και τοπικού επιπέδου καθίστανται πιο εμφανείς. Στο πλαίσιο αυτό, αναφέρθηκαν:

¹⁰ Council of Europe, Congress of Local and Regional Authorities (2023), Report on Multilevel Governance, available at: <https://rm.coe.int/report-on-multilevel-governance-final-2768-6653-0568-v-1/1680ad9120>

- διαφοροποιήσεις στη διαθεσιμότητα πόρων και διοικητικών δυνατοτήτων μεταξύ επιπέδων διακυβέρνησης,
- ζητήματα σαφήνειας ή αλληλοεπικάλυψης αρμοδιοτήτων κατά την εφαρμογή μέτρων,
- ανάγκη ενίσχυσης τόσο του κάθετου συντονισμού (μεταξύ επιπέδων) όσο και του οριζόντιου συντονισμού (μεταξύ τομέων πολιτικής).

Η συζήτηση υποδήλωσε ότι η αποτελεσματικότητα της κλιματικής μετάβασης επηρεάζεται από τον τρόπο με τον οποίο κατανέμονται ευθύνη, πόροι και μηχανισμοί ανατροφοδότησης στο σύστημα διακυβέρνησης.

2.5 ΠΑΡΑΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ, ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ

Το ζήτημα της παραπληροφόρησης και της εμπιστοσύνης στον δημόσιο διάλογο δεν αποτέλεσε διακριτή θεματική συζήτηση, ωστόσο αναφέρθηκε ως παράγοντας που επηρεάζει το ευρύτερο περιβάλλον εφαρμογής της κλιματικής πολιτικής.

Κατά τη διάρκεια των παρεμβάσεων επισημάνθηκαν:

- η σημασία της εμπιστοσύνης στους θεσμούς και στην επιστημονική κοινότητα για τη διατήρηση κοινωνικής συνοχής,
- η ανάγκη εξισορρόπησης μεταξύ προστασίας από παραπληροφόρηση και διατήρησης ενός ανοιχτού, πλουραλιστικού δημόσιου διαλόγου.

Η διάσταση αυτή αναδείχθηκε ως παράγοντας που μπορεί να επηρεάσει τη σταθερότητα και τη βιωσιμότητα της εφαρμογής των πολιτικών, ιδίως σε περιόδους αυξημένης κοινωνικής πίεσης.

3. ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΣΥΝΘΕΣΗ ΖΗΤΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΩΝ

Η παρούσα Έκθεση αποτυπώνει προβληματισμούς που διατυπώθηκαν κατά τη συζήτηση και δεν συνιστά αξιολόγηση πολιτικών ούτε διατύπωση προτάσεων. Η συζήτηση κατέδειξε ότι η κλιματική πολιτική, όπως εφαρμόζεται στο ευρωπαϊκό και εθνικό πλαίσιο, συνοδεύεται από αυξημένες προσδοκίες και ταυτόχρονα εγείρει σύνθετα ζητήματα εφαρμογής. Οι παρεμβάσεις ανέδειξαν ότι η φάση της υλοποίησης αποτελεί κρίσιμο σημείο της μετάβασης, ιδίως σε περιβάλλον πολυεπίπεδης διακυβέρνησης και διαφοροποιημένων κοινωνικών και διοικητικών συνθηκών.

Η κοινωνική διάσταση της μετάβασης, η λειτουργική αποτύπωση της ευαλωτότητας και ο βαθμός συντονισμού μεταξύ επιπέδων διακυβέρνησης αναδείχθηκαν ως παράγοντες που επηρεάζουν τη συνοχή και τη βιωσιμότητα των πολιτικών. Παράλληλα, οι προβληματισμοί που καταγράφηκαν υποδήλωσαν ότι οι προκλήσεις δεν περιορίζονται σε επιμέρους μέτρα, αλλά σχετίζονται και με τον τρόπο οργάνωσης και εφαρμογής των πολιτικών σε συνθήκες πίεσης και μεταβαλλόμενων κοινωνικοοικονομικών δεδομένων.

Συνολικά, οι τοποθετήσεις συγκλίνουν στην εκτίμηση ότι η κλιματική μετάβαση δεν αποτελεί μόνο ζήτημα σχεδιασμού πολιτικών, αλλά και ζήτημα συνεκτικής, λειτουργικής και κοινωνικά ανθεκτικής εφαρμογής.

Η δημόσια αποτύπωση των προβληματισμών αποσκοπεί στη διαφάνεια και στη συστηματικότερη κατανόηση των ζητημάτων που αναδείχθηκαν κατά τη συζήτηση. Στο πλαίσιο αυτό, υπογραμμίζεται η σημασία της συνέχισης ενός δομημένου και ουσιαστικού διαλόγου, ικανού να υποστηρίξει την εφαρμογή της κλιματικής πολιτικής σε περιβάλλον πολυεπίπεδης ευθύνης και μεταβαλλόμενων συνθηκών.

“

Η κλιματική μετάβαση δεν αποτελεί
μόνο περιβαλλοντική πρόκληση.
Αποτελεί ζήτημα κοινωνικής συνοχής,
εμπιστοσύνης και συλλογικής ανθεκτικότητας.

”